

Dokument nr. 8:69

(2000-2001)

Forslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Kristin Halvorsen og Ågot Valle om strakstiltak for å bedre den økonomiske situasjonen for fattige barnefamilier

Til Stortinget

Bakgrunn

Det er mange tusen barn som vokser opp i fattigdom i Norge. Det har vært bred politisk enighet om at fattigdommen blant barn er en skam for et rikt land. Barnefattigdom er et alvorlig og uakseptabelt angrep på anstendighet og velferd i vår tid. Vi står overfor valg som til sjuende og sist dreier seg om ideologi og holdninger. Det trengs ikke mer prat. Nå er det bare handling som viser om problemet blir tatt alvorlig.

Barn er den viktigste ressursen vi har i dette samfunnet. At barn må leve i fattigdom i dagens Norge er etisk uakseptabelt og en enorm sløsing med samfunnets ressurser. Pågangsmot og livsløst ødelegges og mange barn føler at de har veldig lite å se fram til. Det er fordelingspolitikken som viser et samfunns menneskesyn. For hver dag som oppgavene til Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen vokser, er det en sviende kritikk mot samfunnet og mot myndighetenes politikk.

Det er fullt mulig å gjøre noe med de verste utslagene av fattigdom i barnefamilier raskt, hvis vi vil. Det mangler ikke penger, og det finnes tiltak som vil hjelpe akkurat de vi ønsker å hjelpe. Det handler om akutthjelp, og det er ikke noen grunn til å avvente flere planer og flere stortingsmeldinger før de gjennomføres.

Forslagsstillerne vil foreslå fem konkrete tiltak som er rettet direkte mot målgruppa fattige barnefamilier og direkte mot de økonomiske årsakene til at barn blir utestengt fra sosiale fellesskap i skole og fritidsaktiviteter.

- Slutt å regne barnetrygd, kontantstøtte og engangsstønad med i beregninga av sosialhjelpen.
- Innfør forpliktende minstesatser for sosialhjelp og la staten betale ekstrakostnadene.
- Innfør maksimalpriser på skolefritidsordning og barnehager.
- Øk barnetrygden for tredje og fjerde barn.

- Fjern alle egenandelene i skolen.

Når det gjelder maksimalsatser på barnehager og skolefritidsordningen, vises det til privat forslag fra Kristin Halvorsen og Ågot Valle.

Behov for langsiktige tiltak og helhetlig politikk

Velferdsstatens viktigste mål er å sikre alle innbyggere økonomisk grunntrygghet. Nå mangler vi en tidsmessig og gjennomarbeidet politikk som er egnet til å nå dette målet. Politikken nå er usammenhengende og motsetningsfylt. Den klarer ikke å motvirke de ulikheter markedet skaper. De frivillige organisasjonene kan ikke alene verne mot fattigdom.

Dette forslaget tar opp noen helt nødvendige strakstiltak for å avhjelpe situasjonen for de fattigste familiene. På lengre sikt kan bare en mykere arbeidslinje, en sosial boligpolitikk, en fornyelse av virkemiddelapparatet og lavere skatter for lavinntektsgruppene avskaffe fattigdommen.

Det er stort behov for en ny og helhetlig tiltakskjede og da vil spørsmålet om fornyelse av den økonomiske grunntryggheten stå sentralt.

En mjukere arbeidslinje og økte muligheter til å få utdanning og arbeid er viktige grep for å redusere antall fattige familier. I stedet for å presses over på uføretrygd bør arbeidstakere med svekket arbeidsevne oftere få et lønnstilskudd som kan betale deler av lønna, og slik gjøre dem mer attraktive for arbeidsgivere.

Likeens er det stort behov for en storsatsing på å få bygget langt flere billige utleieboliger, og på den måten både gi folk med dårlig råd et alternativ de kan greie å betale og en trygghet for hus og hjem som er helt grunnleggende for barns oppvekstvilkår.

Det er også nødvendig å fornye velferdsstaten med en totalgjennomgang av virkemiddelapparatet i A-etat, trygd- og sosialkontor. På mange måter er hjelpeapparatet minst tilgjengelig for de som trenger det mest.

Det er dratt i gang en skattekampanje for å redusere toppskatten og redusere marginalskatten. Dette er tiltak som går i feil retning og gir størst lette til høge inntekter. Det viktige er å gi skattelettelse i bunn, slik at en kan leve av lave inntekter.

Under behandlingen av utjamningsmeldinga ble mange tiltak tatt opp og gitt tilslutning. I løpet av året skal det legges fram både en handlingsplan mot fattigdom og en stortingsmelding om barns oppvekstvilkår. Det er mange utfordringer som krever langsiktige og helhetlige tiltak. Dette fritar oss ikke for å iverksette tiltak som reduserer den akutte nøden vi alle vet eksisterer.

Strakstiltak

Sosialhjelp

Svært mange av de barnefamilier som er fattige, er i dag henvist til en skjønnspreget og usikker kommunal sosialhjelp, enten som hel inntekt eller som supplerende inntekt. Sosialhjelpen er skjønnspreget og kommunal, mens trygden er rettighetspreget og statlig. Men både prinsipielt og praktisk er det vanskelig å trekke et klart skille mellom hvem som hører til i de to hjelpeformene. Den offisielle politikken er at kommunal sosialhjelp skal være midlertidig hjelp. Men fordi trygden ikke har noen passende ytelse for mange av langtidsmottakerne av sosialhjelp, blir de ofte gående permanent på slik hjelp.

Derfor er nivået på og måten sosialhjelpen er innrettet på, en svært viktig og treffsikker faktor når en skal se på akutte tiltak mot fattigdom.

Hva skal regnes med ved beregning av sosialhjelp?

Barnetrygden, stønader ved fødsel og kontantstøtte går uavkortet til alle. Men de som har så dårlig råd at de må ha sosialhjelp, opplever at disse stønader trekkes fra sosialhjelpen, slik at en i praksis ikke får beholde én krone.

I prinsippet er det ingen forskjell på disse ytelsene. De gis på helt generelle vilkår til alle som oppfyller kriteriene. Regjeringen har i forbindelse med utarbeidningen av de veiledende satsene for sosialhjelp stadfestet sitt syn om at disse ytelsene skal tas med som inntekt når sosialhjelpen skal regnes ut. Det gjelder også kontantstøtten. Dette til tross for at et stort flertall, inklusive regjeringspartiet, under behandlingen av utjamningsmeldingen i juni 2000 gikk inn for at den ikke skulle regnes med ved beregning av sosialhjelp. Alle andre - uansett hvor rike de er - skal altså få beholde disse pengene krone for krone og kan bygge opp en formue for sine barn med dem.

I praksis behovsprøves nå barnetrygden og kontantstøtten bare for de fattigste. Virkningen blir at de rike blir rikere og de fattige familiene blir fratatt det ekstra økonomiske tilskuddet alle andre får. På denne måten bidrar regelverket til at de generelle stønadene

til barnefamiliene øker forskjellen mellom de fattigste familiene og alle andre. Å fastsette at sosialhjelpen ikke skal avkortes på grunn av disse stønadene, vil gi flere tusen kroner rett til de fattigste barnefamiliene. Det vil ikke være noen særfordel for dem, bare likebehandling i forhold til alle andre som får pengene uavkortet.

Nivået på sosialhjelpen og behovet for fast minstenorm

Tidsskriftet Kommunal Rapport har gjort en spørreundersøkelse som viste at svært mange kommuner allerede regner inn både barnetrygd og kontantstøtte i inntektsgrunnlaget for beregningen av sosialhjelpen. Det har de sin fulle rett å gjøre fordi det er en anbefaling og ingen forpliktelse. Slik vil det også bli med veiledende nasjonale normer for sosialhjelp. De vil ikke kunne sikre at barnefamilier med dårlig råd får det bedre, fordi Regjeringen vil ikke forplikte kommunene til å følge normen eller bidra med penger til å gjennomføre løftet for de fattigste. I praksis betyr det at de som trenger mer sosialhjelp for å kunne få et verdig liv, må slåss om altfor få kroner med pleietrengende gamle og sulteforede skoler som må kreve egenandeler av ungene bare de skal en tur i svømmehallen.

Kommunesektoren har gjennom flere år akkumulerte underskudd på ca. 11 mrd. kroner i 1999 - ca 10 mrd. kroner i 2000, og det ligger an til et tilsvarende underskudd i 2001. Gapet mellom pålagte oppgaver og økonomi øker. Økte rammer til kommunene i årets budsjett er på forhånd spist opp av pålegg og reformer, og gir ikke nok rom for satsing på økte sosialhjelpssatser til de fattigste. I tillegg har Regjeringen i kommuneøkonomiproposisjonen for 2001 varslet at de ikke har eller vil legge inn statlig kompensasjon for økte utgifter i kommunene som følge av de veiledende normene. Resultatet blir fordeling mellom de fattige og ikke mellom fattig og rik.

Normen for sosialhjelp må bli slik at det går an å leve av den.

I rundskriv av 13. februar 2001 går det fram at de veiledende satsene er fastsatt med følgende summer pr. måned:

Enslig.....	3 880,-
Ektepar	6 460,-
Samboende - en person	3 230,-
Barn 0 - 5 år.....	1 250,-
Barn 6 - 10 år.....	1 720,-
Barn 11 - 17 år.....	2 240,-

Regjeringen sier i rundskrivet at utgiftskomponentene som omfattes av retningslinjene, bygger i stor grad på enkeltelementene i SIFO's standardbudsjett for forbruksutgifter.

Stønadsnivået har til nå variert ganske mye mellom kommunene. Større likhet mellom kommunene skal nå etterstreses, og da vil de veiledende satsene være retningsgivende for hvilket nivå som regnes for tilstrekkelig. Et regnestykke fra Bergen kommune viser at aleneforsørgere med ett barn under tre år risikerer å få redusert støtten til livsopphold fra kr 10 369 - til kr 5 130 pr. måned dersom Bergen kommune følger oppfordringen om å regne barne-trygd og kontantstøtte med i inntektsgrunnlaget.

Dette viser at de nye reglene kan få svært dramatiske konsekvenser for de barnefamiliene som har behov for hjelp. Regjeringen sier i rundskrivet at det er et mål at like stønadstilfeller skal behandles likt, uavhengig av bostedskommune. Dette legger et press på kommunene til å følge retningslinjene. Det kan få kommuner med lavere satser til å yte mer, men de svært lave satsene Regjeringen anbefaler legitimerer også at kommuner som hittil har hatt et akseptabelt nivå, setter satsene ned. Det er tillatt for kommunene å yte mer enn de veiledende satsene, men muligheten for dette er sterkt begrenset av økonomien i kommunene og mange uløste oppgaver.

Det er derfor nødvendig å innføre en fast minstenorm ingen kan gå under. Staten må finansiere dette løftet for de fattigste.

Fjern egenandelene i skolen

Kombinasjonene av pengemangel og liten politisk oppmerksomhet gjør at tiltak for barn og unge systematisk nedprioriteres til fordel for mer prestisjefylte tiltak, eller tiltak som pålegges eller følges av øremerkede midler. KS har gjennomført en spørreundersøkelse i 185 kommuner og 16 fylkeskommuner som viser at hver tredje kommune kutter i skolebudsjettene på grunn av økonomiske vanskeligheter. Hele 81 pst. av fylkeskommunene og 63 pst. av kommunene hevder de har behov for å prioritere undervisning og skole hvis det var rom for å bruke mer penger. Tiltak til barn og unge nedprioriteres systematisk og det gjør at det er stor pengemangel i skolen i mange kommuner. Det har vært politisk enighet om å fjerne egenandelene i skolen. Likevel kreves det inn slike egenandeler hver eneste dag: til klasseturer, til svømming, til kosetimer, til gaver og noen ganger til helt vanlige læremidler.

I ECONs rapport Sosial Puls leser vi f.eks. om elever som må sitte igjen i andre klasser når deres klasse reiser på klassetur. En slik tur koster kanskje kr 1 600, og det har mange ikke råd til. Barna beskriver at de har vondt i magen, at de blir fortvilet og helst av alt aldri vil gå på skolen mer. Det er sterke beretninger om hvordan økonomisk fattigdom bevirker utestenging, og hvordan dette påvirker livslyst og pågangsmot til de aller fattigste ungene.

Denne situasjonen kan ikke fortsette. Vi må gjennom politiske beslutninger sørge for å gi en klar be-

skjed til alle barn og unge om at de er like mye verdt, og at de skal få like muligheter til å delta i skolens ulike aktiviteter. Ingen er mer avhengig av å være med på alt skolen kan tilby dem, enn de som har lite penger hjemme og heller ingen er mer avhengig av at skolen er god og mangfoldig enn dem. Ingen er tjent med en fattigslig skole, og ingen er tjent med at den praktiske løsningen på slike situasjoner blir at aktivitet kuttes ut og at for eksempel turer blir avlyst og at den som ikke har råd, blir sittende som syndebykk og må være den som ødela for at hele klassen skulle få lov til å dra.

Grunnskolen skal være gratis. Da bør også den obligatoriske leirskolen være det, samt skoleturer til teater og kino, avslutningsarrangementer, badeturer og skidager, fordi det er i regi av skolen. Det vil koste samfunnet noen millioner. Men det må være lite i forhold til å påføre så mange unge den fornedrende følelsen av å bli utestengt. Vi må fjerne skammen, og kan ikke fortsette å la full deltakelse i skolens alle aktiviteter være et individuelt ansvar.

Økt barnetrygd fra og med tredje barn

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) vil økt barnetrygd for tredje eller flere barn treffe veldig godt i forhold til de fattige familiene. Av en rekke ulike tiltak som kan tenkes overfor barnefamiliene når det gjelder direkte støtte eller skattereduksjoner, er det dette tiltaket som mest vil bedre fordelinga mellom fattige og rike familier. Det er to viktige årsaker til dette. For det første har mange husholdninger med tre eller flere barn relativt lav levestandard. For det andre er store barnefamilier effektive produsenter av levestandard, og man får derfor løftet mange personer med lav levestandard oppover på en effektiv måte ved å øke barnetrygden.

Den samme undersøkelsen fra SSB (gjengitt i Økonomiske Analyser (ØA) 9/2000) viser for øvrig at mens økt barnetrygd for tredje eller flere barn er det tiltaket som mest kan øke likhetsgraden mellom husholdningene, vil reduksjon i indirekte skatter (f.eks. moms) ha en svakere fordelingseffekt. Reduksjon i bensinavgift, inntektsskatt, formueskatt og toppskatt, særlig reduksjon i toppskatt vil ha motsatt effekt. Disse tiltakene vil forverre fordelinga mellom fattige og rike husholdninger.

Forslag

Det fremmes derfor følgende:

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen endre retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold slik at barnetrygd, kontantstøtte og engangsstønad ikke regnes med i inntekten ved beregningen av sosialhjelpen, og slik at normen blir en forpliktende

- minstesats.
2. Stortinget ber Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett legge inn nødvendig kompensasjon for disse utgiftene i kommunenes rammetilskudd.
 3. Stortinget ber Regjeringen straks stille en tilleggsbevilgning til disposisjon for å fjerne alle egenandeler i skolen. For kommende budsjettår bes Regjeringen sørge for å etablere et lov- og regelverk som gjør grunnskolen gratis.
 4. Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2001 fremme forslag om økt barnetrygd fra og med tredje barn.

7. mars 2001